

Тематичний план семінарських занять

Заняття 1. Сутність та зміст політичних технологій

1. Основи складання і використання політичних технологій.
2. Визначні політичні процеси сучасності: технологічний аналіз.
3. Технології прийняття політичного рішення та практичний досвід їх застосування.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- Діалектика політичного процесу як єдність об'єктивного та суб'єктивного, статичного і динамічного компонентів
- За кожною політичною технологією, застосування якої виявляється при аналізі реальної політики, необхідно бачити інтереси відповідних політичних суб'єктів
- Ключем для складання будь-якої політичної технології є ретельне вивчення та прикладний аналіз об'єктивної ситуації, що склалася на даний момент часу, на основі чого стає можливим адекватне стратегічне і тактичне планування та застосування ресурсів, що є у наявності
- Політичне рішення є наслідком не лише планової роботи, але й впливу багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників, що накладають відбиток на весь процес прийняття рішення

Література

1. Політологія / Під ред. А.Колодій. – К., 2000.
2. Соловьев А.И. Политология. Политическая теория. Политические технологии. – М., 2001.
3. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / Под ред. Е.Ю.Мелешкиной. – М., 2001.
4. Политология / Под ред. М.Н.Марченко. – 3-е изд. – М., 1999.
5. Зеркин Д.П. Основы политологии. – Ростов-на-Дону, 1997.
6. Пушкарева Г.В. Политический менеджмент. – М., 2002.
7. Технологии политической власти: зарубежный опыт / В.Н.Иванов и др. – К., 1994.

8. Стоун Д. Парадокс політики. Мистецтво вироблення політичних рішень. – К., 2001.
9. Романов В.Є. та ін. Вступ до аналізу державної політики. – К., 2001.
10. Мангейм Дж.Б., Рич Р.К. Политология. Методы исследований. – М., 1997.
11. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М., 1997.

Заняття 2. Технології функціонування тоталітарного режиму

1. Технології формування тоталітарної еліти нацистської Німеччини та сталінського СРСР: порівняльний аналіз.
2. Принципи роботи з масовою свідомістю та “технології програмування людини” під час політичних кампаній.
3. Виборчі технології нацистів на межі 20-30-х років: можливості та небезпеки актуалізації.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- Двома субстанціональними рисами тоталітарного режиму є концентрація влади в руках відповідної еліти на основі синтезування економічних ресурсів, елітарного соціального статусу та політичних важелів влади
- Ключовим принципом функціонування тоталітаризму є принцип внутрішньої та зовнішньої експансії
- Тоталітарний режим потребує особливого “людського матеріалу”, тому найважливішим тактичним завданням є програмування масової та індивідуальної свідомості. Характерними рисами “тоталітарної” людини стають страх і фанатизм, що знаходяться у діалектичній єдності
- Теоретичним підґрунтям технологій програмування є розробки з масової психології Г.Ле Бона, З.Фрейда, У.Ліппманна (кінець XIX – поч. XX ст.).

Література

1. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 1997.
2. Скуленко М.И. История политической пропаганды. – М., 1990.
3. Ле Бон Г. Психология народов и масс. – М., 1995.
4. Троцкий Л.Д. Преданная революция. – М., 1991.
5. Волкогонов Д.А. Триумф и трагедия. Политический портрет И.В.Сталина. – М., 1989. – Кн. 2.
6. Мельников Д., Черная Л. Преступник № 1. Нацистский режим и его фюрер. – 2-е изд. – М., 1990.
7. Оруэлл Дж. 1984 и эссе разных лет. – М., 1989.
8. Почепцов Г.Г. Информационные войны. – М. – К., 2001.
9. Почепцов Г.Г. Как “переключают” народы. Психологические/информационные операции как технологии воздействия на массовое сознание в XX веке. – М., 1998.
10. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – 2-е изд. – М., 2002.
11. Восленский М.С. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза. – М., 1991.
12. Джилас М. Лицо тоталитаризма. – М., 1992.
13. Макаревич Э. Германия: программирование человека // Диалог. – 1993. – № 4.
14. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // Вопросы философии. – 1989. – № 3.
15. Грачев Г. Психология манипуляции в условиях кризиса // Общественные науки и современность. – 1997. – № 4.
16. Фрейд З. О человеке в толпе (с предисловием М.Н.Руткевича) // Диалог. – 1990. – № 12.
17. Беттельгейм Б. О психологической привлекательности тоталитаризма // Знание – сила. – 1997. – № 8.
18. Пугачев В.П. Информационно-финансовый тоталитаризм: российский эксперимент по американскому сценарию // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1999. – № 4.

Заняття 3. Технології представництва групових інтересів

1. Технології представництва інтересів через партії та групи інтересів: взаємний зв'язок.

2. Лобіювання інтересів: основні підходи, принципи, технології.
3. Соціальне партнерство як механізм узгодження інтересів.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- Характер представництва інтересів здебільшого залежить від типу соціально-політичних стосунків та політичного режиму в цілому. На ступінь демократичності представництва впливають наступні чинники: можливості представництва, фінансові та комунікативні можливості представницьких структур, рівень узгодженості потенційно-конфліктних інтересів та ін.
- Представництво інтересів у межах політичної системи в сучасному суспільстві здійснюється у двох основних формах: функціональне (опосередковане) та безпосереднє у владних структурах. Однак вони не ізольовані одна від одної, а навпаки, тісно перехрещені, що зумовлює взаємодію головних представницьких структур – партій та груп інтересів
- У процесі представництва інтересів значну роль відіграє двосторонній зв'язок між соціальними угрупованнями та їхніми представницькими структурами, в тому числі технології політичної соціалізації та мобілізації
- Важливу роль у здійсненні представництва інтересів відіграють технології оволодіння інформаційно-комунікативним простором – паблік рілейшнз, які активно використовуються сучасними партіями та групами інтересів
- Важливими проблемами під кутом зору представництв інтересів є небезпека відчуження представницьких структур від їхньої соціальної бази та маніпулювання свідомістю громадян під час політичних кампаній
- Лобіювання інтересів – неоднозначний феномен. “Класичний” погляд на лобіювання розглядає його як кулуарну діяльність, натомість сьогодні переважає підхід, що розглядає лобістську діяльність у широкому діапазоні можливостей, фактично ототожнюючи його з просуванням організованих інтересів через структури громадянського суспільства.

- При аналізі співвіднесення лобіювання з принципами демократичного режиму слід пам'ятати про проблему ресурсів і можливостей різних груп, що намагаються здійснити тиск на владу тим чи іншим шляхом.
- В умовах нерозвиненого громадянського суспільства і демократичної культури (наприклад, на пострадянському просторі) лобіювання нерідко здійснюється через тіньові структури, що породжує небезпеку олігархізації влади і корупції.
- Соціальне партнерство, на відміну від інших форм просування інтересів, в тому числі і лобіювання, будується на принципах домовленостей, узгодження й консенсусу різних зацікавлених груп.

Література

1. Соловьев А.И. Политология. Политическая теория. Политические технологии. – М., 2001.
2. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 1997.
3. Политология / Под ред. М.Н.Марченко. – 3-е изд. – М., 1999.
4. Политология / Под ред. М.Василика. – М., 1999.
5. Курс политологии / Под ред. А.Г.Грязновой. – М., 2002.
6. Пушкарева Г.В. Политический менеджмент. – М., 2002.
7. Технологии политической власти: зарубежный опыт / В.Н.Иванов и др. – К., 1994.
8. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / Под ред. Е.Ю.Мелешкиной. – М., 2001.
9. Королько В.Г. Основы Паблик Рилейшнз. – М.; К., 2001.
10. Почепцов Г.Г. Паблик Рилейшз для профессионалов. – М.; К., 2002.
11. Цветнов А.В. Управление социально-политическими процессами. – М., 1995.
12. Политические институты на рубеже тысячелетий (збірник статей). – Дубна, 2001.
13. Задорожний Г.В. Соціальне партнерство – шлях до відкритого суспільства. – Харків, 2000.
14. Шахмалов Ф. Лоббизм во взаимодействии государства и бизнеса // Российский экономический журнал. – 1999. – № 1.

15. Зудин А.Ю. Стратегии власти в отношениях с группами давления // МЭ и МО. – 1996. – № 3-5.
16. Тихомирова Е.Б. Лоббизм как специфическая форма коммуникации с общественностью // Вестник МГУ. – Сер. 18. – 2002. – № 3.
17. Перегудов С.П. Политическое представительство интересов: опыт Запада и проблемы России // Полис. – 1993. – № 4.
18. Модель И.С., Модель Б.М. Социальное партнерство // Социс. – 2000. – № 9.
19. Мкртчян Г., Чистяков И. Социальное партнерство, трипартизм и генеральные соглашения // Общество и экономика. – 1998. – № 10/11.
20. Сіленко А. Моделі соціального партнерства // Нова політика. – 2000. – № 2.

Заняття 4. Технології демократичних транзитів: сучасний досвід

1. Світовий досвід демократичних транзитів: моделі і технології.
2. Пострадянські суспільства на шляху демократизації: закономірності, перешкоди, технології.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- Світовий досвід переконує, що єдиної моделі демократичного транзиту не існує внаслідок різних стартових умов та особливостей країн, що стали на шлях демократизації
- Для поставторитарних суспільств найбільш перспективною виявляється модель “пактування” (за Ф.Шміттером), для посттоталітарних – радикальний розрив з тоталітарним минулим та блокування намірів і ресурсів колишньої правлячої еліти
- Суперечливою і недоцільною виявилася ставка на “ринковий фундаменталізм” у проведенні посткомуністичних перетворень, тим більше, що не були враховані чинники, пов'язані з глобалізацією і геополітичними інтересами провідних постіндустріальних держав.
- Важливим методологічним компонентом технології посткомуністичних перетворень повинна була стати поетапність у проведенні

- реформ з точки зору адаптації населення та завоювання широкій суспільній підтримки
- Важливою перешкодою на шляху демократичних перетворень на пострадянському просторі виявилась руйнація системи соціального захисту, що призвело до падіння рівня життя населення, зниження трудового потенціалу, зростання соціальної напруги, з одного боку, та соціально-політичної апатії, з іншого, дискредитації політичного курсу реформаторів та демократичних цінностей взагалі
  - Серйозним чинником блокування демократизації на пострадянському просторі виявилось фактичне збереження провідної ролі колишньої номенклатури – конвертація політичної влади в економічну власність і навпаки, що здійснювалась протягом кінця 80-х – 90-х років і призвела до формування потужних бюрократично-олігархічних кланів. Це може призвести до встановлення псевдodemократичного політичного режиму на кшталт латиноамериканської моделі
  - Найсерйознішою проблемою залишається виховання демократичної політичної культури, без чого жоден демократичний інститут або процедура приречені на неіздатність

Література

1. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / Под ред. Е.Ю.Мелешкиной. – М., 2001.
2. Политические институты на рубеже тысячелетий (сборник статей). – Дубна, 2001.
3. Зиновьев А.А. Посткоммунистическая Россия. – М., 1996.
4. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – 2-е изд. – М., 2002.
5. Политология посткоммунизму / Під ред. В.Полохало. – К., 1995.
6. Технологии политической власти: зарубежный опыт / В.Н.Иванов и др. – К., 1994.
7. Шмиттер Ф. Процесс демократического транзита и консолидации демократии // Полис. – 1999. – № 3.
8. Шмиттер Ф. Угрозы и дилеммы демократии // Век XX и мир. – 1994. – № 7/8.
9. О'Доннелл Г. Делегативная демократия // Век XX и мир. – 1994. – № 7/8.

10. Кувалдин В.П. Президентская и парламентская республики как формы демократического транзита // Полис. – 1996. – № 3.
11. Фадеев Д.А. От авторитаризма к демократии: закономерности переходного периода // Полис. – 1992. – № 2.
12. Фадеев Д.А. Демократизация и политическая культура // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1993. – № 2.
13. Даймонд Л. Прошла ли третья волна демократизации? // Полис. – 1999. – № 1.
14. Павловський М. Криза демократії – основа для авторитаризму // Віче. – 2000. – № 4.
15. Пугачев В.П. Информационно-финансовый тоталитаризм: российский эксперимент по американскому сценарию // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1999. – № 4.
16. Облонский А.В. Постсоветское чиновничество: квазибюрократический правящий класс // Общественные науки и современность. – 1996. – № 5.
17. Дергачов О., Полохало В. Метаморфози посткомуністичної влади // Сучасність. – 1996. – № 9.
18. Полохало В. Політологія посткомуністичних суспільств в Україні і Росії // Політична думка. – 1998. – № 2.
19. Томенко М. Удавані та реальні конфлікти української влади // Політична думка. – 1997. – № 1.
20. Яхимович З.П. Факторы влияния на демократизацию политических режимов // Полис. – 1999. – № 3.
21. Пшизова С.Н. Демократия и политический рынок в сравнительной перспективе // Полис. – 2000. – № 2-3.
22. Грозицька Г. Консенсусна теорія демократії – оптимальна модель для України // Нова політика. – 1998. – № 5.

Заняття 5. Технології управління політичним конфліктом

1. Політологічний аналіз конфлікту: структурний та процесуальний аспекти.
2. Технології врегулювання конфлікту.
3. Технології проведення переговорів.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- Якість аналітичної роботи щодо виявлення сутності та характерних рис конфлікту є запорукою складання адекватної технології управління конфліктом
- Головним завданням при аналізі конфлікту є ранжування (створення ієрархії) об'єктивних і суб'єктивних причин, виявлення головних фонових характеристик як чинників впливу з боку середовища проходження конфлікту, в тому числі ступінь зацікавленості й впливу “третьох сторін”
- Різниця між врегулюванням і вирішенням конфлікту полягає в тому, що друге передбачає усунення глибинних причин та гарантії недопущення повторення конфлікту у найближчому майбутньому
- Спрямованість та результати переговорного процесу залежать від стратегії поведінки конфліктантів на переговорах, а також від якості медіаторингу

Література:

1. Коваленко Б.В. и др. Политическая конфликтология. – М., 2002.
2. Конфликтология / Курбатов В.И. и др. – Ростов-на-Дону, 2001.
3. Конфликтология / Под ред. А.С.Кармина. – 4-е изд. – СПб., 2001.
4. Соловьев А.И. Политология. Политическая теория. Политические технологии. – М., 2001.
5. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 1997.
6. Политология / Под ред. М.Н.Марченко. – 3-е изд. – М., 1999.
7. Политология / Под ред. М.Василика. – М., 1999.
8. Технологии политической власти: зарубежный опыт / В.Н.Иванов и др. – К., 1994.
9. Мокшанцев Р.И. Психология переговоров. – М. – Новосибирск, 2002.
10. Фролов С.Ф. Сотрудничество и конфликты. – М., 1997.
11. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии XX века. – М. – К., 2001.
12. Пойченко А.М. та ін. Конфлікт у політичному житті сучасної України: теорія та технологія розв'язання. – К., 1997.

13. Зеркин Д.П. Политический конфликт и оппозиция // Социально-политический журнал. – 1998. – № 5.
14. Нэх В.Ф. Политический конфликт: технология инициирования, регулирования, разрешения // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1995. – № 5.
15. Нэх В.Ф. Политические переговоры // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1995. – № 4.
16. Глухова А.В. Политические конфликты и кризисы // Государство и право. – 1993. – № 6.
17. Коляденко В. Технології регулювання конфліктів // Нова політика. – 1997. – № 3.
18. Запрудский Ю.Г. Внутри конфликта // Социс. – 1993. – № 7.

Заняття 6. Технології розподілу єдиної політичної влади

1. Основні системи і моделі розподілу політичної влади: порівняльний аналіз.
2. Технологізація законодавчого процесу в умовах різних систем розподілу політичної влади.
3. Особливості розподілу політичної влади в Україні та спроби політичної реформи на початку ХХІ ст.

При підготовці до семінару важливим є зосередження уваги на наступних моментах:

- У межах “класичних” та змішаної системи розподілу влади можна виокремити декілька моделей, які мають значні відмінності
- Головним критерієм порівняння різних моделей і технологій розподілу влади повинен бути критерій забезпечення демократичного представництва, відображення різноманітних суспільно-політичних інтересів
- Важливим підґрунтям розподілу влади є партійна та виборча система, які детермінують одна одну
- Збалансованість механізму “стримувань і противаг” в парламентській системі є більшою, ніж у президентській
- У політичній практиці II половини 90-х років відчутною була тенденція конкуренції різних гілок влади в умовах пріоритетності інституту президентства

- На початку 2000-х років внаслідок різного бачення шляхів вдосконалення політичної системи в Україні оформилося декілька проектів, які істотно розрізняються за пропонованими реформами та ймовірними наслідками їх втілення у політичну практику
- Протягом 2002-2003 років можна спостерігати поступове формування компромісної моделі парламентсько-президентської республіки навколо принципів призначення уряду парламентською більшістю при збереженні сильних важелів впливу президента на обидві гілки влади, що так чи інакше підтримується як провладними силами, так і опозицією: знаковою подією став компромісний варіант проекту політичної реформи, підготовлений влітку 2003 року спільно Адміністрацією Президента і представниками лівоопозиційних сил.

Література

1. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 1997.
2. Зеркин Д.П. Основы политологии. – Ростов-на-Дону, 1997.
3. Технологии политической власти: зарубежный опыт / В.Н.Иванов и др. – К., 1994.
4. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна. – К., 2000.
5. Чудаков М.Ф. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. – 2-е изд. – Минск, 2001.
6. Селезнев Л.Н. Политические системы современности. – СПб., 1995.
7. Светова С.М. Практика парламентаризму. – К., 1997.
8. Шаповал В.М. Виконавча влада в розвинутих країнах. – К., 1996.
9. Осавельюк А.И. Современный механизм системы сдержек и противовесов в современных государствах // Государство и право. – 1993. – № 12.
10. Кононенко Н. Механізм стримувань і протигаг // Віче. – 1997. – № 11.
11. Коукли Дж. Двухпалатность и разделение властей в современном государстве // Полис. – 1997. – № 3.
12. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность // Полис. – 1992. – № 5/6.
13. Линц Х. Угрозы президентства. Достоинства парламентаризма // Век XX и мир. – 1994. – № 7/8.

14. Журавльова Н. Поділ влади в сучасній Україні // Право України. – 1998. – № 11.
15. Кіс Т. Інститут президентства в Україні // Нова політика. – 2000. – № 1.
16. Климчук В. Парламентсько-президентська республіка // Сучасність. – 2003. – № 3.
17. Кресіна І., Перегуда С. Політична реформа: проблеми і перспективи // Віче. – 2003. – № 3.
18. Матеріали ЗМІ щодо політичної реформи в Україні.

Заняття 7. Планування виборчої кампанії

1. Проведення маркетингових досліджень.
2. Технологія складання виборчої програми.
3. Формування та функціонування виборчої команди.
4. Стратегія і тактика виборчих кампаній: вітчизняний досвід.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- Важливими об'єктивними чинниками впливу на виборчий процес є тип виборчої системи, позиція владних та елітарних структур, система інформаційно-комунікативних зв'язків у межах суспільства, рівень політичної соціалізації та політичної культури громадян, врахування яких є вкрай необхідне для планування виборчої стратегії і тактики
- Планування виборчої кампанії починається заздалегідь, адже значної кількості часу потребує збір, обробка та систематизація необхідної інформації. У подальшому інформаційно-аналітична робота супроводжує виборчу кампанію, що дозволяє гнучко реагувати на поточні події та зміну обставин, коригувати стратегію і тактику
- Планування виборчої кампанії передбачає не лише систему агітаційних заходів, але й розподіл та ефективне використання наявних ресурсів – фінансових, інформаційних, адміністративних та ін.
- Виборчі технології, всупереч розхожим уявленням, – це не лише використання екстравагантних PR-заходів, а насамперед встановлення стратегічного зв'язку в системі “політична сила – виборці – союзники”, здатного спрацювати у вирішальний час разом з нейтралізаці-

- єю альтернативних зусиль конкурентів: вибір технології детермінується конкретно-політичними обставинами, в тому числі ресурсами, ідеологією та соціальною базою тієї чи іншої політичної сили
- Важливим організаційним ресурсом є дієздатна виборча команда, побудована на засадах професіоналізму, спільності поглядів та якісної командної взаємодії

Література

1. Избирательный процесс: теория и практика // Вестник МГУ. – Сер. 18. – 1998. – № 4. – 1999. – № 1.
2. Виборчі технології: Збірник матеріалів // Упорядник В.Ціон. – К., 1998.
3. Бебик В.М. Політичний маркетинг і менеджмент. – К., 1996.
4. Бебик В.М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг. – К., 2001.
5. Ковлер А.И. Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт. – М., 1995.
6. Королько В.Г. Основы Паблик Рилейшнз. – М. – К., 2001.
7. Пушкарева Г.В. Политический менеджмент. – М., 2002.
8. Душин И.Л. и др. Выборы: технологии избирательной кампании. – Харьков, 1998.
9. Цветнов А.В. Управление социально-политическими процессами. – М., 1995.
10. Пушкарева Г.В. Избирательная кампания: как это делается // Социально-гуманитарные знания. – 2000. – № 2.
11. Петров О., Полторак В. Опитувальні технології у виборчій кампанії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 4/5.
12. Полторак В. Політичний маркетинг і організація виборчої кампанії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 1.
13. Гоулд Ф. Стратегическое планирование избирательной кампании // Полис. – 1993. – № 4.
14. Мерфин Р. Технология избирательной кампании в США // Полис. – 1991. – № 3.
15. Слободянюк Е. Соціологічні дослідження – фундамент виборчої кампанії // Нова політика. – 2000. – № 3.

16. Балашова А.И. Избирательный маркетинг: формирование команды кандидата // Вестник МГУ. – Сер. 18. – 2002. – № 1.

Заняття 8. Агітаційне забезпечення виборчої кампанії

1. Принципи, методика і техніки переконуючої комунікації.
2. Формування та використання іміджу у виборчих кампаніях.
3. Технології контрпропаганди у виборчих кампаніях.

При підготовці до семінару важливим є з'ясування наступних моментів:

- У сучасних виборчих кампаніях активно застосовуються наступні різновиди переконуючої комунікації: пропаганда, реклама, паблік рілейшнз, які розрізняються насамперед за ступенем витонченості впливу
- Центральне місце в агітаційній кампанії сьогодні займає імідж кандидата або політичної сили, який формується і розповсюджується за законами рекламного бізнесу. “Іміджеві” кампанії все більше відштовхують на другий план, а то й витісняють боротьбу програм та ідей
- У II половині XX ст. все помітнішою стає тенденція комерціалізації політичного процесу, що проявляється у широкому впровадженні рекламних та PR-технологій у виборчі кампанії, які відрізняються відвертим апелюванням до емоційної сфери, а іноді й до підсвідомості людини. У зв'язку з цим різко зростає небезпека маніпулювання політичною свідомістю і електоральною поведінкою, занепаду політичної культури населення
- В умовах перенесення на політику законів ринкової конкуренції все більше місце у виборчих кампаніях займає “чорний PR” – зусилля, спрямовані на руйнування іміджу політичних опонентів, у тому числі такі прийоми, як компромат, демонізація та ін.

Література

1. Соловьев А.И. Политология. Политическая теория. Политические технологии. – М., 2001.
2. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 1997.

3. Политология // Под ред. М.Н.Марченко. – 3-е изд. – М., 1999.
4. Пушкарева Г.В. Политический менеджмент. – М., 2002.
5. Душин И.Л. и др. Выборы: технологии избирательной кампании. – Харьков, 1998.
6. Ковлер А.И. Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт. – М., 1995.
7. Королько В.Г. Основы Паблик Рилейшнз. – М. – К., 2001.
8. Почепцов Г.Г. Как становятся президентами. Избирательные технологии XX века. – К., 1999.
9. Почепцов Г.Г. Професія – іміджмейкер. – К., 1998.
10. Почепцов Г.Г. Паблик Рилейшнз для професіоналов. – М.; К., 2001.
11. Виборчі технології: Збірник матеріалів // Упорядник В.Ціон. – К., 1998.
12. Избирательный процесс: теория и практика // Вестник МГУ. – Сер. 18. – 1998. – № 4. – 1999. – № 1.
13. Смолякова В. Имидж политического лидера в структуре коммуникативного пространства // Вестник МГУ. – Сер. 18. – 2000. – № 2.
14. Карпухин О.Н. PR как информационный менеджмент // Социально-политический журнал. – 1998. – № 4.
15. Ильясов Ф.Н. Политический маркетинг, или Как “продать” вождя // Полис. – 1997. – № 5.
16. Пищулин Н.П. Политическое лидерство и электоральный процесс // Полис. – 1998. – № 5.
17. Пшизова С.Н. Демократия и политический рынок в сравнительной перспективе // Полис. – 2000. – № 2-3.
18. Королько В.Г. Політична реклама: уроки виборів // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 6.
19. Королько В.Г. Передвиборча комунікативно-агітаційна кампанія: політичний феномен, структура, функції // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 1.
20. Заярна О. Як переконати масову аудиторію // Нова політика. – 1999. – № 1.
21. Макаревич Э. Противоречие между технологиями PR, демократией и свободой личности // Диалог. – 1998. – № 8.

Заняття 9. Використання різних каналів комунікації у виборчій кампанії

1. Технології використання ЗМІ у передвиборчій агітації (реклама, виступи кандидатів, теледебати, прес-конференції).
2. Небезпека маніпуляції свідомістю громадян під час застосування TV технологій.
3. Принципи і технології організації та проведення передвиборчих зустрічей.
4. Принципи і технології наочної агітації.

При підготовці до семінару важливим є приділення уваги наступним моментам:

- ЗМІ, що працюють на суто комерційних умовах, об'єктивно сприяють маніпуляції соціальною і політичною свідомістю, що просліджується не лише під час виборчих кампаній, але й у повсякденній життєдіяльності суспільства
- Технічні особливості ЗМІ, насамперед телебачення, посилюють вплив багатьох агітаційних технік, створюють оптимальний формат для використання політичної реклами. Ці особливості, разом з вищезазначеним, дають можливість використовувати ЗМІ як провідний засіб політичної маніпуляції у політичних, зокрема виборчих, кампаніях
- Важлива роль інших каналів виборчої комунікації (зустрічі з виборцями, листівки та т.ін.) – саме у їхній традиційності, яку, однак, слід використовувати за допомогою адекватних пропагандистських методик і технік

Література

1. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 1997.
2. Пушкарева Г.В. Политический менеджмент. – М., 2002.
3. Душин И.Л. и др. Выборы: технологии избирательной кампании. – Харьков, 1998.
4. Цветнов А.В. Управление социально-политическими процессами. – М., 1995.
5. Бебик В.М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг. – К., 2001.

6. Почепцов Г.Г. Как становятся президентами. Избирательные технологии XX века. – К., 1999.
7. Ковлер А.И. Избирательные технологии: российский и зарубежный опыт. – М., 1995.
8. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – М., 2002.
9. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием. – М., 1980.
10. Массовые коммуникации в формировании современного социокультурного пространства // Социс. – 2000. – № 7.
11. Вибірчі технології: Збірник матеріалів // Упорядник В.Ціон. – К., 1998.
12. Почепцова А. Телевізійна політична реклама // Нова політика. – 1998. – № 3.
13. Пугачев В.П. Средства массовой коммуникации в современном политическом процессе // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1995. – № 5.
14. Пугачев В.П. Информационная власть и демократия // Общественные науки и современность. – 1999. – № 4.
15. Назаров Н.М., Папантиму М.А. Знаковая структура телевизионной политической рекламы // Полис. – 2001. – № 2.
16. Левчик Д.И. Основные элементы актуализации имиджа кандидата в депутаты в ходе подготовки и проведения избирательной кампании // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1995. – № 2.
17. Левчик Д.И. Особенности подготовки и проведения кампании “от двери до двери” // Вестник МГУ. – Сер. 12. – 1995. – № 3.
18. Дорожкина Т. Речевой имидж политического лидера // Социс. – 1997. – № 8.
19. Формы подачи заявлений о ходе предвыборной кампании // Полис. – 1994. – № 4.